

Základní škola Kynšperk nad Ohří, okres Sokolov, příspěvková organizace

Školní preventivní strategie

na období 2020 -2027

Zpracovala: Mgr. Marie Kaiserová

Úvodem

Období školního vzdělávání je velmi významné při formování osobnosti mladých lidí a vše, co se v tomto období nepodaří, se jen velmi obtížně napравuje v období dospělosti. Toto je jeden z důvodů, proč je oblasti prevence rizikových projevů chování v naší škole věnována velká pozornost.

Školní metodik prevence s preventivním týmem vytvořil Školní preventivní strategii na období 2019 - 2027 jako základní nástroj prevence na škole. Jde o komplexní systémový prvek v realizaci preventivních aktivit a vychází z dlouhodobých cílů stanovených Národní strategií primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019 – 2027, Národního akčního plánu pro duševní zdraví 2020 - 2030 a ze zkušeností s naplňováním předchozí Školní preventivní strategie na období 2013 – 2018, Minimálních preventivních programů na školní roky 2008 - 2020 a z aktuálních dat z dotazníkových šetření realizovaných ve škole.

Za problémy v oblasti primární prevence u dětí a mládeže jsou v dnešní době považovány:

- nedostatečná ochrana dětí před alkoholem a pasivním kouřením v rodině a na veřejnosti
- vysoká společenská tolerance k legálním drogám
- mobilní telefony, internet
- liberalizace drogové politiky
- absence pocitu zodpovědnosti za vlastní zdraví
- podceňování primární prevence
- prevence pouze ve škole, po skončení vyučování nemožnost postihu, nekontrolovatelnost žáků
- absence prevence v rodinách

Legislativa v oblasti primární prevence

Základním legislativním dokumentem, který upravuje oblast primární prevence rizikového chování ve školách je Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, který ukládá povinnost vytvářet podmínky pro zdravý vývoj dětí, žáků a studentů a pro předcházení vzniku rizikového chování.

V roce 2005 byl přijat Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, který zpřísnil podmínky pro požívání alkoholu, tabákových výrobků a jiných návykových látek.

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, je klíčovou pro funkci školního metodika prevence a metodika prevence, neboť poprvé zákonně ukotvuje tuto funkci. Vymezuje kompetence v rámci školy a současně stanovuje metodické řízení v systému poradna versus škola.

Pro školy vyplývá jednoznačná povinnost v rámci školních řádů vydefinovat rizikové aspekty, které ve škole nemají místo. Stejně tak je zapotřebí, aby součástí školního řádu byl i deklarovaný systém výchovných opatření. Tzn., jestliže dojde k porušení některého z bodů řádu, nastává nezbytné opatření. S těmito postupy jsou žáci, pedagogové i rodiče předem seznámeni a je možné tímto způsobem zamezit některým možným problémům již v zárodku.

Školy oblast primární prevence rozpracovávají v rámci svých školních vzdělávacích programů. Většina z nich má zpracovaný samostatný dokument, který primární prevenci a její realizaci na škole popisuje z hlediska priorit a cílů – Minimální preventivní program.

Dalším důležitým dokumentem legislativní povahy, který zasahuje do oblasti primární prevence, je Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů. Tato stanovuje nezbytné kvalifikační předpoklady pro výkon specializovaných činností (mezi něž prevence rizikového chování patří).

Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů se zabývá problematikou dětí se speciálními vzdělávacími potřebami (ve vztahu k primární prevenci zejména oblast sociálního znevýhodnění).

Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, která v §2 přímo stanovuje, že školská zařízení pro zájmové vzdělávání budou uskutečňovat formy činností v zájmovém vzdělávání vedoucí k prevenci rizikového chování dětí, žáků, studentů.

Školní preventivní strategie (školní preventivní program)

- a) je dlouhodobým preventivním programem pro školy a školská zařízení,
- b) je součástí školního vzdělávacího programu, který vychází z příslušného rámcového vzdělávacího programu,
- c) vychází z omezených časových, personálních a finančních investic se zaměřením na nejvyšší efektivitu,
- d) jasně definuje základní cíle,
- e) je naplánována tak, aby mohla být řádně uskutečňována,
- f) přizpůsobuje se kulturním, sociálním či politickým okolnostem i struktuře školy či specifické populaci jak v rámci školy, tak v jejím okolí, respektuje rozdíly ve školním prostředí,
- g) oddaluje, brání nebo snižuje výskyt rizikových projevů chování,
- h) zvyšuje schopnost žáků a studentů činit informovaná a zodpovědná rozhodnutí,
- i) má dlouhotrvající výsledky,
- j) pojmenovává problémy z oblasti rizikových forem chování,
- k) pomáhá zejména těm jedincům, kteří pocházejí z nejvíce ohrožených skupin (minoritám, cizincům, pacientům či dětem) při zajištění jejich lidských práv a povinností,

- l) podporuje zdravý životní styl, tj. harmonickou rovnováhu tělesných a duševních funkcí s pocitem spokojenosti, chuti do života, tělesného i duševního blaha (výchova ke zdraví, osobní a duševní hygiena, výživa a pohybové aktivity),
- m) poskytuje podněty ke zpracování Minimálního preventivního programu.

1. Základní zásady, funkce, cíle, cílové skupiny

1.1 Zásady efektivní primární prevence

- **Partnerství a společný postup**

Strategie podporuje partnerství a širokou spolupráci na všech úrovních při respektování kompetencí. Společný koordinovaný postup všech článků v systému prevence v rámci školy zvyšuje pravděpodobnost účinnosti působení a úspěchu při dosahování stanovených cílů.

- **Komplexní řešení problematiky primární prevence rizikového chování**

Preventivní program je nutné koncipovat komplexně v koordinované spolupráci různých institucí. Strategie se zabývá definicí vzájemného propojení všech subjektů v rámci primární prevence a koordinací řešení problémů souvisejících s rizikovým chováním.

- **Kontinuita působení a systematičnost plánování**

Preventivní působení musí být systematické a dlouhodobé. Jednorázové aktivity, bez ohledu na rozsah a náklady nejsou příliš efektivní. Pozitivních změn nelze dosáhnout dílčími ani izolovanými opatřeními, ale dlouhodobým a komplexním úsilím.

- **Uplatňování ověřených dat a hodnocení efektivity**

Aktivity realizované v rámci primární prevence jsou založené na analýze současné situace, identifikovaných problémech, potřebách a prioritách, tedy na vědecky ověřených faktech a datech, nikoli na předpokladech a domněnkách. Jednotlivá opatření jsou důsledně monitorována, je vyhodnocována jejich účinnost a případně jsou modifikovány realizované aktivity. Strategie je strukturována tak, aby se usnadnilo hodnocení její realizace a efektivity, její cíle jsou realistické (tj. dosažitelné) a měřitelné (tj. hodnotitelné).

- **Racionální financování a garance kvality služeb**

Financování je nástrojem naplněním cílů Strategie. Účinná opatření primární prevence není možno uskutečnit bez adekvátního zabezpečení finančních zdrojů k jejich realizaci.

- **Cílenost a adekvátnost informací i forem působení**

Realizované preventivní aktivity musí odpovídat cílové skupině a jejím věkovým, demografickým a sociokulturním charakteristikám a potřebám. U každé preventivní aktivity je třeba definovat, pro jakou cílovou skupinu je určen.

- **Včasný začátek preventivních aktivit**

Čím dříve prevence začíná, tím je ve výsledku efektivnější. Osobnostní zaměření, názory a postoje se formují již v nejranějším věku. Formy působení musí být přizpůsobeny věku a možnostem dětí.

- **Pozitivní orientace primární prevence**

Nabídka pozitivních alternativ a využívání pozitivních modelů vykazují větší efektivitu než používání negativních příkladů v preventivních aktivitách.

- **Orientace na kvalitu postojů a změnu chování**

Každé primárně preventivní působení si klade za cíl mít pozitivní vliv na změnu postojů a chování daného jedince. Součástí preventivního programu školy je získání relevantních sociálních dovedností, relevantních znalostí a dovedností potřebných pro život.

1.2 Funkce Školní preventivní strategie

Strategie na období 2019-2027 je základním koncepčním dokumentem školy v oblasti primární prevence rizikového chování dětí a mládeže pro následující osmileté období, ve kterém jsou vyjádřeny základní východiska a cíle. Na tuto Strategii bude navazovat Minimální preventivní program na daný školní rok, který bude obsahovat priority, hlavní cíle, úkoly, odpovědnosti a termíny plnění úkolů a opatření, které mají přispět k naplnění cílů Školní preventivní strategie.

Hlavní funkce

- Stanovit hlavní cíle v oblasti primární prevence rizikového chování.
- Rozvíjet systém koordinace v primární prevenci včetně jasného vymezení organizačního rámce, kompetencí a odpovědností jednotlivých subjektů.
- Informovat veřejnost o primární prevenci rizikového chování na škole.

1.3 Základní cíle

Hlavní cíl

Hlavním cílem Školní preventivní na období 2019 – 2027 je prostřednictvím efektivního systému prevence minimalizovat vznik a snížit míru rizikového chování u dětí a mládeže.

Obecný cíl

Výchova k předcházení, minimalizaci či oddálení rizikových projevů chování, ke zdravému životnímu stylu, k rozvoji pozitivního sociálního chování a rozvoji psychosociálních dovedností a zvládnání zátěžových situací osobnosti jako standardní součást výchovně vzdělávacího procesu v prostředí školy a dále pak motivace k opuštění rizikového chování, pokud již nastalo a ochrana před dopady rizikového chování, pokud již nastalo ve výrazné formě.

Specifické cíle

- Fungující systém koordinace primární prevence, kde jsou jasně dány role, kompetence a činnost jednotlivých pracovníků včetně stanovení pravidel komunikace mezi nimi.
- Nastavení efektivního systému vzdělávání pro oblast primární prevence rizikového chování pro všechny žáky a pracovníky školy.
- Finanční zajištění oblasti primární prevence, zapojení školy do dotačního systému.
- Rozvoj a podpora sociálních kompetencí, komunikačních dovedností a komunikativních vztahů na škole.
- Funkční informační systém pro realizaci preventivního působení.
- Efektivní spolupráce s rodinou, s poradenskými a preventivními pracovišti a zapojování rodin do života školy.
- Vytváření podmínek pro smysluplné využití volného času.

- Vytváření podmínek pro příznivé pracovní klima a zdravý pracovní režim žáků i učitelů.
- Pravidelné mapování potřeb v oblasti primární prevence a reakce na aktuální stav (B-3, B-4, dotazníková šetření apod.)
- Aktualizace preventivního programu a školního řádu (1 x ročně).
- Stabilizace a rozvoj preventivního týmu.
- Práce žakovského parlamentu.

Cílem působení v oblasti prevence rizikových projevů chování je dítě odpovědné za vlastní chování a způsob života v míře přiměřené jeho věku

- s posílenou duševní odolností vůči stresu, negativním zážitkům a vlivům
- schopné dělat samostatná (a pokud možno správná) rozhodnutí
- s přiměřenými sociálně psychologickými dovednostmi
- schopné řešit, případně schopné nalézt pomoc pro řešení problémů
- s vyhraněným negativním vztahem k návykovým látkám
- podílející se na tvorbě prostředí a životních podmínek.

1.4 Cílové skupiny

Děti a mládež

Školní preventivní strategie je zaměřena zejména na všechny žáky PT, 1. - 9. ročníku základní školy, se zvláštním přihlédnutím k dětem ze sociálně slabšího a málo podnětného rodinného prostředí, dětem se speciálními vzdělávacími potřebami, dětem s nedostatečným prospěchem a s některými typy specifických vývojových poruch chování.

- Mladší školní věk (6-12 let)
- Starší školní věk (12-15 let)

Pedagogové

U pedagogů je další vzdělávání zaměřeno na celý tým, se zvláštním přihlédnutím k začínajícím pedagogům. Intenzivní vzdělávací aktivity jsou směřovány k pracovníkům, kteří zajišťují preventivní činnost na škole – členové preventivního týmu, výchovní poradci, školní metodik prevence, školní psycholog, speciální pedagogové, učitelé výchovy k občanství a ke zdraví, ředitelka a zástupkyně ředitele školy.

Rodiče

Do systému prevence jsou zapojeni všichni rodiče. Zvláštní pozornost bude věnována skupinám rodičů tříd, kde se vyskytly negativní jevy jako šikana, nebo výskyt drog. Individuální pozornost je pak věnována rodičům žáků, u kterých byl zjištěn výskyt návykových látek, konzumace alkoholu a kouření, rodičům žáků – agresorů v případech šikany.

2. Systém primární prevence rizikového chování na škole

2.1 Základní terminologie

- Pojem **prevence** rozumíme všechna opatření směřující k předcházení a minimalizace jevů spojených s rizikovým chováním a jeho důsledky. Prevencí může být jakýkoliv typ výchovné, vzdělávací, zdravotní, sociální či jiné intervence směřující k předcházení výskytu rizikového chování, zamezující jeho další progresi, zmírňující již existující formy a projevy rizikového chování nebo pomáhající řešit jeho důsledky.
- Pojem **rizikové chování** zahrnuje rozmanité formy chování, které mají negativní dopady na zdraví, sociální nebo psychologické fungování jedince a/nebo ohrožují jeho sociální okolí. Rizikové chování představuje různé typy chování, které se pohybují na škále od extrémních projevů chování „běžného“ (např. provozování adrenalinových sportů) až po projevy chování na hranici patologie (např. nadměrné užívání alkoholu, cigaret, kofeinu či nelegálních drog, násilí).

2.2 Úrovně specifické primární prevence

Základní charakteristikou efektivní primární prevence rizikového je dlouhodobá a kontinuální práce s dětmi, která je prováděna v menších skupinách a za aktivní účasti cílové skupiny. Specifickou primární prevencí lze rozdělit podle cílové skupiny, intenzity programu, podle prostředků a nástrojů, které program využívá a na jaké úrovni je zapojení cílové skupiny, a to do tří úrovní:

- **Všeobecná primární prevence** – se zaměřuje na běžnou populaci dětí a mládeže, zohledňuje pouze věková kritéria. Jedná se většinou o programy pro větší počet účastníků (obvykle třída, skupiny do 30 účastníků).
- **Selektivní primární prevence** – se zaměřuje na skupiny osob, u kterých jsou ve zvýšené míře přítomny rizikové faktory pro vznik a vývoj různých forem rizikového chování a jsou většinou více ohrožené než jiné skupiny populace. Pracujeme zde s menšími skupinami, případně i jednotlivci.
- **Indikovaná primární prevence** – je zaměřena na jedince, u kterých se již vyskytly projevy rizikového chování. Jedná se o práci s populací s výrazně zvýšeným rizikem výskytu či počínajících projevů rizikového chování. Jedná se o individuální práci s klientem.

2.3 Formy rizikového chování

Primární prevence rizikového chování u žáků se zaměřuje prioritně na předcházení rozvoje rizik, které směřují zejména k následujícím rizikovým projevům v chování dětí a mládeže:

- Interpersonální agresivní chování - agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimedii, násilí, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie
- Delikventní chování ve vztahu k hmotným statkům – vandalismus, krádeže, sprejerství a další trestné činy a přečiny
- Záškoláctví a neplnění školních povinností
- Závislostní chování - užívání všech návykových látek, netolismus, gambling
- Rizikové sportovní aktivity, prevence úrazů
- Rizikové chování v dopravě, prevence úrazů

- Spektrum poruch příjmu potravy
- Negativní působení sekt
- Sexuální rizikové chování

2.4 Hlavní aktivity

2.4.1 Preventivní tým školy spolu s vedením školy a s ostatními pedagogy:

- klade důraz a vytváří podmínky pro smysluplné využití volného času dětí,
- orientuje se na význam zažití úspěchu u jednotlivých žáků,
- podporuje účast žáků v soutěžích, nabízí volitelné předměty a zájmové útvary,
- doplňuje fond knihovny a modernizuje výpočetní techniku užívanou žáky,
- žáci se dle možností a nabídek speciálních pracovišť a dalších institucí účastní besed s odborníky a dalších vzdělávacích programů,
- pedagogové se v rámci DVPP účastní seminářů zaměřených na protidrogovou prevenci a prevenci rizikových projevů chování,
- podporuje nácvik praktických psychologických a sociálně psychologických dovedností, techniky rozvíjení osobnosti,
- uplatňuje různé formy a metody působení na jednotlivce a skupiny dětí a mládeže, zaměřuje se na podporu rozvoje jejich osobnosti a sociálního chování,
- využívá metody vytváření pozitivních vztahů mezi žáky a řešení problémových situací,
- zařazuje etickou a právní výchovu, výchovu ke zdravému životnímu stylu, oblast preventivní výchovy do výuky,
- spolupracuje s rodiči a zajišťuje osvětovou činnost pro rodiče v oblasti zdravého životního stylu,
- průběžně sleduje konkrétní podmínky a situace ve škole z hlediska rizik výskytu rizikových projevů chování a uplatňuje různé formy a metody umožňující včasné zachycení ohrožených dětí a mladistvých,
- diferencovaně uplatňuje preventivní aktivity a programy speciálně zaměřené na jednotlivé rizikové skupiny dětí a mládeže,
- poskytuje poradenské služby v rámci svých kompetencí a zajišťuje poradenské služby specializovaných poradenských a preventivních zařízení pro žáky, rodiče a pedagogy.

2.4.2 Vztah učitel – žák

Budujeme vzájemnou důvěru mezi učitelem a žákem. Žák ví, že se může na učitele obrátit a bude respektován jeho názor, jeho potřeby. Učitel se zajímá o žáka, podněcuje dialog. Učitel získává důvěru žáka i prostřednictvím budování vztahu s rodinou, sociálním prostředím žáka. Při řešení

problémů je učitel otevřen komunikaci s žákem, se zákonným zástupcem, širší rodinou, ostatními pedagogy, výchovným poradcem, atd. Na základě dosažení dohody o společných cílech a postupech dochází k celkové a jednotné podpoře žáka.

2.4.3 Skupinová práce

Žáci při vyučování spolupracují ve dvojicích, ve skupinách, ve skupinách napříč třídami. Učitel věnuje pozornost spolupráci ve skupinách, podporuje naslouchání, zapojení všech členů skupiny, reflektuje s žáky skupinovou práci a podporuje tak rozvoj kompetencí, týmové práce, řešení konfliktu (učitel podporuje odpovědnost žáka za řešení konfliktu). Žáci se učí vést diskusi, vyjadřovat své názory, naslouchat druhým a vhodným způsobem reagovat na kritiku. Jednou z možností je například vedení komunitního kruhu, ve kterém má každý právo diskutovat na základě pravidel diskuse, sdílet své pocity, obavy, radosti, zážitky, podněty k životu třídy, klást otázky.

2.4.2 Projektové vyučování a celoškolní projekty

V rámci projektů se žáci mohou blíže seznámit s děním kolem sebe a aktuálními tématy. Celoškolní projekt navíc podporuje spolupráci žáků napříč třídami a ročníky. Žáci se navzájem poznávají a dokáží spolupracovat starší s mladšími. Je to podstatný prvek prevence šikany starších žáků vůči mladším.

2.4.5 Individualizované hodnocení, slovní hodnocení, sebehodnocení, zpětná vazba skupiny

Žáci dostávají komplexní zpětnou vazbu od učitele. Jsou informováni o svém pokroku i nedostatcích. Je oceňováno úsilí žáka a míra jeho pokroku bez srovnávání s výkonem ostatních. Je podporován jeho individuální talent a zájem. Diferenciace výuky může probíhat prostřednictvím práce ve skupinách podle zaměření žáka. Pomáháme žákovi vybudovat si důvěru v sebe, ve vlastní síly, pozitivní vztah k okolnímu světu.

2.4.6 Komunikace s rodiči, veřejností

Škola nepřijímá zodpovědnost za výchovu ke zdravému životnímu stylu. Škola rodičům jen pomáhá v rozvoji dítěte jeho vzděláváním a socializací ve skupině dětí. Prevence založená ve společnosti předpokládá řadu spolupracujících složek. Vedle rodiny, škol a školských zařízení jsou to orgány sociálně právní ochrany dětí, zdravotnická zařízení, místní samosprávy, poradenské instituce ve školství, duchovní sdružení, policie, kulturní střediska, zájmové organizace, podnikatelské subjekty apod. Škola usiluje o integraci primárně preventivních aktivit, které sama poskytuje, se službami specializovaných zařízení.

Učitelé nabízejí všem rodičům možnost individuální konzultace. Rodiče mají možnost využít konzultačních hodin třídních učitelů, výchovných poradců, metodika prevence i ostatních pedagogů školy, mohou využít internetovou komunikaci – emailové adresy třídních učitelů a výchovných poradců. Rodiče mají také možnost navštívit i výuku, zapojit se do výuky v rámci svých možností a poznávat tak prostředí školy a lépe tak chápat potřeby svých dětí ve škole.

Rodiče budou o preventivním programu informováni především třídními učiteli na třídních schůzkách, případně na konzultačních dnech. Informovanost bude zaměřena zejména na oblast prevence rizikových projevů chování (zejména agrese, šikany, kyberšikany, vandalismu, záškoláctví, závislostního chování). Rodiče každého žáka obdrží informace, které budou obsahovat nezbytná telefonní čísla a adresy. Pokud rodiče projeví zájem, rádi pro ně zajistíme alespoň jeden seminář nebo

besedu s odborníkem. Budeme se snažit zapojit rodiče do preventivního programu i tak, že je požádáme, aby se k jeho průběhu prostřednictvím ankety vyjádřily. Na jejich dotazy a připomínky budeme zpětně reagovat.

2.4.7 Pedagogická diagnostika

Učitel věnuje pozornost žákům, registruje signály o možném problému žáka a hledá příčiny a vhodné formy nápravy. Pokud je třeba, spolupracuje s třídním učitelem, rodiči, školním metodikem prevence, školním psychologem či výchovným poradcem, kteří se zapojí do diagnostického a terapeutického procesu. Případně je využíváno dalších odborných institucí (PPP aj.)

2.4.8 Řešení přestupků

Práva a povinnosti žáků i zákonných zástupců jsou uvedena ve školním řádu školy. Porušování pravidel školního řádu jako je držení, distribuce a užívání návykových látek v prostorách školy je klasifikováno jako hrubý přestupek a jsou vyvozeny patřičné sankce. Jsou sledovány i další rizikové projevy chování - šikana, vandalismus, brutalita, rasismus, záškoláctví atd. Při jejich zjištění jsou navržena cílená opatření. V případě, kdy selže prevence ve škole, bude přistoupeno k opatřením, která jsou definována ve školním řádě a Krizovém plánu školy

2.4.9 Zveřejnění informací

Informace jsou zveřejňovány na školních webových stránkách a nástěnkách vhodně rozmístěných ve všech budovách školy. Informace obsahují důležitá telefonní čísla a adresy (linky důvěry apod.) a další informace, které se vztahují k tématům zařazeným do Minimálního preventivního programu. Na výběru témat umístěných na nástěnku se mohou žáci sami podílet právě svými dotazy vhažovanými do schránek důvěry. Dalším informačním zdrojem pro vyučující jsou informační nástěnky ve sborovně školy a metodické materiály uložené u školního metodika prevence. Ke zjištění aktuálních rizikových projevů chování ve škole jsou využívány dotazníkové metody, hodnocení práce pedagogických pracovníků a připomínky dětí žákovského parlamentu.

2.5 Koordinace primární prevence – role a odpovědnost

Obecně lze říci, že primární prevence pro to, aby byla efektivní, musí být realizována v úzké spolupráci všech pracovníků školy, dále pak různých subjektů – např. školských poradenských zařízení (PPP, SVP ...), zákonných zástupců, nestátních neziskových organizací pracujících s dětmi a mládeží, OSPODu, Policie ČR a dalších.

2.5.1 Ředitel školy

Je přímo zodpovědný za prevenci a za řešení zjištěných projevů rizikových forem chování. Vytváří podmínky pro předcházení rozvoje rizikového chování zejména:

- zabezpečením poskytování poradenských služeb ve škole se zaměřením na primární prevenci rizikového chování, koordinací tvorby, kontrolou realizace a pravidelným vyhodnocováním Minimálního preventivního programu školy,
- zapracováním do školního řádu a vnitřního řádu řešení aktuálních problémů souvisejících s výskytem rizikového chování ve škole,
- jmenováním školního metodika prevence, pedagogického pracovníka, který má pro výkon této činnosti odborné předpoklady, kvalifikaci, případně mu zajistí podmínky ke studiu k nezbytnému výkonu specializovaných činností v oblasti prevence rizikového chování,

- pro systematické další vzdělávání školního metodika v oblasti specifické primární prevence a pro činnost školního metodika s žáky a zákonnými zástupci nezletilých žáků ve škole,
- podporou týmové spolupráce školního metodika, výchovného poradce, školního psychologa/školního speciálního pedagoga, třídních učitelů a dalších pedagogických pracovníků školy při přípravě, realizaci a vyhodnocování Preventivního programu,
- spoluprací s metodikem prevence v PPP a s krajským školským koordinátorem prevence,
- podporou aktivit příslušného obecního úřadu zaměřených na rozvoj zdravého životního stylu,
- monitorováním a vyhodnocováním realizace Preventivního programu a realizace dalších opatření, ve školním řádu a vnitřním řádu musí být popsána kontrolní a sankční opatření v oblasti rizikového chování ve škole,
- sledováním efektivity a problémů prevence rizikových projevů chování v kontextu celé školy, personálními a organizačními opatřeními ke zlepšení vzájemného soužití ve škole,
- v případě potřeby svoláním výchovné komise za účasti rodičů, pedagogů, pracovníků orgánů péče o dítě, psychologa apod.

2.5.2 Školní metodik prevence

- Koordinuje tvorbu a kontroluje realizaci preventivního programu školy. Koordinuje a participuje na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, prekriminálního a kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších forem rizikového chování.
- Metodicky vede pedagogické pracovníky školy v oblasti prevence rizikového chování (vyhledávání problémových projevů chování - v případě vniklého problému dává podněty k možné nápravě, preventivní práce s třídními kolektivy, komunikace s třídními a ostatními učiteli, účast na jednání výchovné komise apod.). Koordinuje vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence rizikových projevů chování.
- Spolupracuje s vedením školy, školním psychologem a výchovnými poradci, koordinuje s nimi aktivity školy v oblasti prevence. Koordinuje spolupráci školy s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku prevence rizikového chování, s metodikem preventivních aktivit v poradně a s odbornými pracovišti, které působí v oblasti prevence rizikových projevů chování.
- Koordinuje předávání informací o problematice rizikových projevů chování ve škole, dokumentuje průběh preventivní práce školy.
- Hodnotí realizaci preventivního programu. Svolává a řídí preventivní tým.
- Sleduje a zaznamenává absenci žáků dle podkladů třídních učitelů, spolupracuje se sociálním odborem.
- Prezentuje výsledky preventivní práce školy, získává nové odborné informace a zkušenosti.
- Spolupracuje s pedagogy při zachycování varovných signálů spojených s možností rozvoje rizikových projevů chování u jednotlivých žáků a tříd.

2.5.3 Výchovný poradce (ve vztahu k primární prevenci)

- Koordinuje společně s metodikem prevence aktivity školy v oblasti prevence.
- Aktivně nabízí učitelům a žákům možnost poradit se o svých problémech. Zaměřuje se na žáky, kteří jsou ohroženi ve svém vývoji, sebepojetí, komunikaci s druhými.

- Spolupracuje s pedagogy, kteří ho informují o náhlém i trvalém neúspěchu v učení.
- Navrhuje opatření, účastní se jednání výchovné komise, vede individuální konzultace s dětmi, s rodiči, informuje o možnostech odborné péče a další pomoci (adresář sociálních služeb, linku bezpečí, apod.).
- Jedná se sociálním odborem. Konzultuje problémy s odbornými pracovišti – SPC, PPP.

2.5.4 Třídní učitel (ve vztahu k primární prevenci)

- Spolupracuje se školním metodikem prevence při zachycování varovných signálů, podílí se na realizaci Preventivního programu a na pedagogické diagnostice vztahů ve třídě.
- Motivuje k vytvoření vnitřních pravidel třídy, která jsou v souladu se školním řádem, a dbá na jejich důsledné dodržování (vytváření otevřené bezpečné atmosféry a pozitivního sociálního klimatu ve třídě). Podporuje rozvoj pozitivních sociálních interakcí mezi žáky třídy.
- Zprostředkovává komunikaci s ostatními členy pedagogického sboru a je garantem spolupráce školy se zákonnými zástupci nezletilých žáků třídy.
- Získává a udržuje si přehled o osobnostních zvláštностech žáků třídy a o jejich rodinném zázemí, je v kontaktu s rodiči žáků své třídy prostřednictvím třídních schůzek (organizovány minimálně 3 x do roka), individuálních konzultací, konzultačních dnů (stanoveny 1. úterý v měsíci) a dalších možností komunikace.

2.5.5 Pedagogové (ve vztahu k primární prevenci)

- Věnují se v rámci výuky rozvoji kompetencí žáků v oblasti sociálních dovedností, učí podle principů a metod v rámci koncepce školy.
- Provádějí průběžnou diagnostiku žáků a třídy, na pedagogických radách vzájemně hodnotí uplynulé období, konzultují případné problémy, navrhuji opatření.
- Informují školního metodika prevence o případech výskytu agresivního chování ve třídě, signálů o potížích žáka (osobnostní, rodinné, vztahové), obtížné komunikaci, konfliktu s rodiči, porušování pravidel soužití ve škole žákem, krádežích ve třídách atd.

2.6 Způsob realizace

2.6.1 Základní kompetence

- **zvyšování sociální kompetence** – rozvíjení sociálních dovedností, které napomáhají efektivní orientaci v sociálních vztazích, odpovědnosti za chování a uvědomění si důsledků jednání
- **posilování komunikačních dovedností** – zvyšování schopnosti řešit problémy, konflikty, adekvátní reakce na stres, neúspěch, kritiku
- **vytváření pozitivního sociálního klimatu** – pocitu důvěry, bez nadměrného tlaku na výkon, zařazení do skupiny, práce ve skupině vrstevníků, vytvoření atmosféry pohody a klidu, bez strachu a nejistoty
- **formování postojů ke společensky akceptovaným hodnotám** – pěstování právního vědomí, mravních a morálních hodnot, humanistické postoje apod.

2.6.2 Klíčové vyučovací oblasti

- **oblast přírodovědná**
(např. biologie člověka, fyziologie, biologické účinky drog, chemické aspekty drog atd.)
- **oblast zdravého životního stylu**

(např. výchova ke zdraví, osobní a duševní hygieně, podmínky správné výživy, volný čas apod.)

- **oblast společenskovední**

(proces socializace jedince, užší a širší společenské prostředí, jedinec ve vzájemné interakci se sociálním prostředím apod.)

- **oblast rodinné a občanské výchovy**

(postavení rodiny ve společnosti, vedení domácnosti, správná výživa, zdravý vývoj a příprava na život, formy komunikace, zvyšování sociální kompetence dětí a mládeže, subjekty participující v oblasti prevence drog atd.)

- **oblast sociálně právní**

(právní aspekty drog, práva dítěte, význam a cíle reklamy apod.)

- **oblast sociální patologie**

(postoj společnosti ke zneužívání drog, delikventní chování, kriminalita, xenofobie, šikanování, rasismus apod.).

Preventivní témata jsou nejčastěji frekventována v následujících předmětech: Výchova ke zdraví, Výchova k občanství, Přírodopis, Člověk a jeho svět, Český jazyk, Výtvarná výchova, Tělesná výchova, Chemie.

2.6.3 Znalostní kompetence žáků

1. – 3. ročník

- žáci dokážou pojmenovat zdravotní rizika spojená s kouřením, pitím alkoholu, užíváním drog, zneužíváním léků
- znají jednoduché způsoby odmítání návykových látek
- znají hodnotu zdraví a nevýhody špatného zdravotního stavu
- mají vědomosti jak udržovat zdraví a o zdravém životním stylu
- mají právní povědomí v oblasti sociálně patologických jevů

3. – 5. ročník

- žáci mají povědomí o zdraví jako základní lidské hodnotě
- znají činnosti, které jsou vhodné z hlediska zdraví zařadit do denního režimu, osvojují si zdravý životní styl
- znají zdravotní a sociální rizika návykových látek a argumenty ve prospěch zdraví
- znají zákony omezující kouření, požívání alkoholu a zákony týkající se užívání a šíření drog
- umí komunikovat se službami poskytujícími poradenskou pomoc
- umí pojmenovat základní mezilidské vztahy
- umí rozpoznat projevy lidské nesnášenlivosti
- ví na koho se obrátit v případě, že někdo ohrožuje nebo poškozuje jeho práva
- mají povědomost o tom, že každé jednání, které ohrožuje práva druhých (šikana, násilí, zastrašování aj.), je protiprávní

- znají základní způsoby odmítání návykových látek ve styku s vrstevníky

6. – 9. ročník

- žáci znají význam harmonických mezilidských vztahů pro zdravý životní styl a zdraví
- respektují odlišné názory či zájmy lidí a odlišné způsoby jejich chování a myšlení, jsou tolerantní k menšinám
- znají a uplatňují vhodné způsoby řešení neshod se spolužáky, spory řeší nenásilným způsobem
- znají vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích
- umí spolupracovat ve skupině a přebírat zodpovědnost za společné úkoly
- znají významné dokumenty upravující lidská práva a sociálně právní ochranu dětí
- znají činnost důležitých orgánů právní ochrany občanů
- uvědomují si podstatu protiprávního jednání a právní odpovědnost za případné protiprávní činy
- umí chápat zdraví ve smyslu holistickém, ve složce fyzické, duchovní, sociální
- umí zhodnotit vhodné a nevhodné zdravotní návyky
- umí vysvětlit své konkrétní postoje a chování z pohledu zdraví
- ví, co je podstatou zdravého životního stylu a snaží se o jeho realizaci
- znají pozitivní vliv aktivního pohybu, relaxace, duševní hygieny
- ví, že zneužívání dítěte je trestné
- umí diskutovat o rizicích zneužívání drog, orientují se v trestně právní problematice návykových látek
- ví, kde hledat odbornou pomoc, v případě potřeby ji dovedou využít
- bezpečně zvládají účelné modely chování v krizových situacích (šikanování, týrání, sexuální zneužívání apod.) a správně se rozhodují v situacích vlastního nebo cizího ohrožení
- dokáží komunikovat se specializovanými službami (linky důvěry, krizová centra)
- odmítají projevy brutality a násilí zprostředkované médii a umí o nich diskutovat

2.6.4 Metody a formy, jakými budou dílčí aktivity řešeny

1. – 5. ročník

- společné stanovení a zažití pravidel soužití mezi žáky a učiteli
- zvyšování zdravého sebevědomí žáků
- zkoumání a uvědomování si vlastní osobnosti
- vnímání individuálních odlišností dětí mezi sebou a přijímání těchto jevů
- nácvik vzájemné úcty, sebeúcty a důvěry
- rozvoj schopnosti diskutovat, komunikovat, řešit problémy a konflikty (například formou komunitního kruhu)
- rozvoj schopnosti klást otázky, umění vyjádřit svůj názor, umění říci „ne“

- navozování příznivého psychosociálního klimatu ve třídě
- osvojování a upevňování základních návyků v rámci zdravého životního stylu – hygiena, životospráva, sdělení základních informací z oblasti prevence experimentování s alkoholem a cigaretami
- základy etické a právní výchovy
- zaměření pozornosti na včasné odhalování specifických poruch učení nebo i jiných postižení
- všestranný rozvoj osobnosti žáka
- soustředěnost na včasné diagnostikování soc. patologických problémů ve třídních kolektivech
- důraz na spolupráci s rodiči
- široká nabídka volnočasových aktivit
- ekologická výchova
- návštěvy filmových a divadelních představení, koncertů, besed apod.
- účast v soutěžích výtvarných, sportovních, zdravotnických, dopravních atd. jako v předchozích letech

6. – 9. ročník

Přechod na druhý stupeň základní školy přináší řadu změn a z nich vyplývajících zátěžových situací – změna třídního učitele, střídání vyučujících v jednotlivých předmětech, odchod některých spolužáků (víceletá gymnázia, sportovní třídy apod.) a příchod nových spolužáků, zvýšené nároky na objem a strukturu učiva.

- vzájemné poznávání účastníků
- vytváření vztahu důvěry mezi žáky a učiteli a mezi žáky navzájem
- stanovení pravidel soužití třídní komunity
- formování skupiny, která je pro žáky bezpečným místem, která jim pomůže vyhnout se rizikovému společensky nežádoucímu chování – šikanování, užívání alkoholu a drog, vzniku různých typů závislostí apod.
- začlenění nových žáků do komunity třídy
- trénink obrany před manipulací, s uměním říci „ne“
- trénink odpovědnosti za vlastní rozhodnutí
- zvládání náročných fyzických duševních situací
- umění vyrovnat se s neúspěchem
- upevňování vztahů v komunitě vrstevníků
- rozvoj schopností přijímat svobodná a odpovědná rozhodnutí
- nácvik efektivní komunikace na základě vlastních prožitků
- nácvik řešení zátěžových situací
- zvýšení schopnosti odolávat nebezpečím, krizím, stresu, zátěžovým situacím (včetně odmítání alkoholu, drog, nikotinu, nevhodných způsobů chování)

- přehled životních rizik
- společenské vztahy (včetně mediální hygieny, vlivu reklamy apod.)
- modelové, projektové situace poskytující návody k řešení problémů

2.7 Evaluace

Vyhodnocení preventivního programu bude provedeno vždy na konci školního roku. O programu povede školní metodik prevence průběžné záznamy, s jejichž výsledky bude pravidelně seznamovat členy preventivního týmu, vedení školy, ostatní pedagogické pracovníky a rodiče žáků. Vyhodnocení se týká věcné podstaty realizace jednotlivých akcí a aktivit, dává přehled o počtech účastníků, finančních nákladech, schopnosti realizovat jednotlivé programy apod.

Vyhodnocení výsledků uskutečňovaného procesu změn:

- zhodnocení psychosociálního klimatu ve škole, kázně a případně i prospěchu žáků
- zhodnocení posunu v postojích a hodnotových systémech dětí
- zhodnocení výskytu rizikových projevů chování ve škole

Proces změn bude vyhodnocován průběžně a trvale pomocí prostředků poskytujících zpětnou vazbu. Dotazníky a škály pomohou objevit slepé uličky, selhání nebo nereálné nároky programu, což lze poté napravit vypracováním upravené verze pro další období.

3. Závěr

Předkládaná Školní preventivní strategie je základem pro práci naší školy v oblasti prevence rizikových projevů chování. Vychází z předcházejících preventivních programů a aktivit, které byly na škole realizovány.

Obsah

Úvodem	2
Legislativa v oblasti primární prevence	2
Školní preventivní strategie (školní preventivní program)	3
1. Základní zásady, funkce, cíle, cílové skupiny	4
1.1 Zásady efektivní primární prevence	4
1.2 Funkce Školní preventivní strategie	5
1.3 Základní cíle	5
1.4 Cílové skupiny	6
2. Systém primární prevence rizikového chování na škole	7
2.1 Základní terminologie	7
2.2 Úrovně specifické primární prevence	7
2.3 Formy rizikového chování	7
2.4 Hlavní aktivity	8
2.4.1 Preventivní tým školy spolu s vedením školy a s ostatními pedagogy:	8
2.4.2 Vztah učitel – žák	8
2.4.3 Skupinová práce	9
2.4.2 Projektové vyučování a celoškolní projekty	9
2.4.5 Individualizované hodnocení, slovní hodnocení, sebehodnocení, zpětná vazba skupiny	9
2.4.6 Komunikace s rodiči, veřejností	9
2.4.7 Pedagogická diagnostika	10
2.4.8 Řešení přestupků	10
2.4.9 Zveřejnění informací	10
2.5 Koordinace primární prevence – role a odpovědnost	10
2.5.1 Ředitel školy	10
2.5.2 Školní metodik prevence	11
2.5.3 Výchovný poradce (ve vztahu k primární prevenci)	11
2.5.4 Třídní učitel (ve vztahu k primární prevenci)	12
2.5.5 Pedagogové (ve vztahu k primární prevenci)	12
2.6 Způsob realizace	12
2.6.1 Základní kompetence	12
2.6.2 Klíčové vyučovací oblasti	12
2.6.3 Znalostní kompetence žáků	13
2.6.4 Metody a formy, jakými budou dílčí aktivity řešeny	14
2.7 Evaluace	16
3. Závěr	16
Obsah	17